

УДК 37.041-057.87

І. М. ЖОВТОНІЖКО

**ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ 1,5-РІЧНОГО ТЕРМІНУ НАВЧАННЯ
ПІД ЧАС ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ
(НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ)**

Досліджується проблема організації самостійної роботи іноземних студентів 1,5-річного терміну навчання під час довузівської підготовки та запропонована методика організації самостійної роботи іноземних студентів при вивченні математики.

Ключові слова: самостійна робота, іноземні студенти, математика.

Исследуется проблема организации самостоятельной работы иностранных студентов 1,5-годичного срока обучения во время довузовской подготовки и предложена методика организации самостоятельной работы иностранных студентов при изучении математики.

Ключевые слова: самостоятельная работа, иностранные студенты, математика.

In this article the problem of organization of independent work of foreign students of 1,5-annual term of teaching is studied during pre-university preparation and the method of organization of independent work of foreign students is offered at the study of mathematics.

Key words: independent work, foreign students, mathematics.

Однією з основних тенденцій розвитку вищої освіти є виховання високоосвіченої активної особистості, здатної до пошуку й самостійного вирішення проблем, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти та самореалізації. Вимоги сучасного суспільства до фахової підготовки студентів викликають необхідність ефективного пошуку оптимальних шляхів оновлення системи освіти, нового підходу до організації навчально-виховного процесу, розробки таких методів і форм навчання, що можуть забезпечити здобуття необхідних знань студентами залежно від його індивідуальних здібностей і потреб. Одне з основних завдань освітнього процесу у вищих навчальних закладах — «навчити студентів вчитися», здобувати знання самостійно або за допомогою викладача. Тому під час навчально-виховного процесу значну увагу слід приділяти самостійній роботі студентів.

Розробка проблеми організації самостійної роботи студентів є складною й багатогранною. У дослідженнях М. Данилова, І. Лернера, М. Махмутова, А. Половнікової, М. Скаткіна, Т. Шамової та інших переконливо доведено, що самостійна робота є засобом підвищення усвідомлення й

дієвості матеріалу, який вивчається. У працях цих учених-дидактів окреслені підходи до практичного вирішення проблеми організації самостійної роботи молоді.

У працях В. Жарової, Р. Нізамова, А. Смирнова визначені методологічні й наукові засади розгляду суті, структури процесу організації самостійної роботи та вмінь, що забезпечують цей процес. Окремі підходи до організації самостійної роботи студентів відображені в дослідженнях А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського й інших учених.

Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених організації самостійної роботи студентів, проблема організації самостійної роботи іноземних студентів 1,5-річного терміну навчання під час довузівської підготовки, зокрема в процесі вивчення математики, залишається відкритою.

Метою статті є вивчення проблеми організації самостійної роботи іноземних студентів під час довузівської підготовки та розробка методики організації самостійної роботи студентів-іноземців 1,5-річного курсу навчання в процесі вивчення математики.

У науковій літературі поняття «самостійна робота студентів» тлумачиться по-різному. Так, Б. Єсіпов вважає, що самостійна робота — це така робота, яка виконується без безпосередньої участі викладача, в спеціально відведений для цього час [4, с. 15]. С. Архангельський зазначає, що самостійна робота виробляє в студентів установку на свідоме систематичне здобуття нових знань, є важливою умовою організації та самодисципліни, важливим засобом педагогічного керівництва й управління самостійною пізнавальною діяльністю [1]. На думку інших науковців, самостійну роботу можна інтерпретувати як «... уміння студента систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність, свої дії без допомоги та контролю викладача» [3, с. 135].

Дослідники зазначають, що самостійна робота є головним резервом ефективності підготовки майбутніх спеціалістів. Вона сприяє поглибленню та розширенню знань; формуванню інтересу до пізнавальної діяльності; опануванню прийомів процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей [5, с. 126].

На нашу думку, самостійна робота — це організована та керована викладачем аудиторна і позааудиторна діяльність студентів, яка є основою формування у свідомості студента алгоритму самостійної навчальної діяльності. Окрім того, самостійну роботу студентів ми вважаємо методом навчання.

Самостійна робота студентів у вищих навчальних закладах, що є складовою навчально-виховного процесу, значною мірою визначає якість підготовки майбутніх фахівців. Під час самостійної роботи спеціально організований і керований процес навчання спрямовується на формування пізнавальних інтересів студентів, розвиток їхніх волевових якостей та творчих професійних здібностей на основі опанування системи наукових знань, набуття пізнавальних умінь та навичок. Саме в цьому полягають як сутність,

так і важливе завдання самостійної роботи студентів у процесі здобуття ними вищої освіти.

Особливості організації самостійної роботи іноземних студентів пов'язані з недостатнім знанням російської й української мов, а також психологічними відмінностями іноземних громадян, котрі здобувають вищу освіту в навчальних закладах України.

Самостійна робота дозволяє іноземним студентам набути навичок навчальної, наукової, пізнавальної та професійної діяльності. Вона необхідна не лише для опанування змісту окремого предмета, але й для формування здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення й вихід із проблемних ситуацій тощо. Під час самостійної роботи в студентів формуються наполегливість, увага, витримка й інші корисні якості, забезпечується не лише сприйняття програмного матеріалу, але й усебічний розвиток молодого людини як особистості.

Математика — одна з наукових фундаментів і ефективний прикладний апарат переважної більшості загальнотеоретичних, загальноінженерних, економічних та соціальних дисциплін. Знання основ математики необхідне як для успішного вивчення окремих дисциплін, так і для вирішення прикладних та дослідницьких завдань, що постають перед фахівцями різного спрямування.

Самостійна робота під час вивчення математики відіграє важливу роль, оскільки в результаті самостійних міркувань студенти вдаються до різних логічних операцій, у них розвивається здатність до аналізу, синтезу, їхня розумова праця відбувається з максимальним напруженням, утворюються різноманітні зв'язки, що характеризує високий рівень їх розумової діяльності та сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу.

Під час організації самостійної роботи в процесі вивчення математики необхідно зважати на розвиток індивідуальних особливостей іноземних студентів, рівень їхньої підготовки, інтересів, творчого потенціалу. Тому при організації навчання потрібно зробити правильний вибір із різних форм самостійної роботи: групова (парна) діяльність в аудиторії; колективні самостійні роботи; індивідуально-парна робота; домашня самостійна робота тощо [2, с. 121].

Іноземні студенти, котрі на підготовчому факультеті навчаються 1,5 роки, починають вивчати математику в II семестрі. До цього часу студенти вже розуміють викладача, можуть формулювати свої думки та трохи навчатися самостійно, за умови грамотної організації самостійної роботи викладачем.

Зважаючи на те, що іноземні студенти підготовчого факультету ще не набули навичок самостійної роботи, викладачеві необхідно пояснити її роль та значення, ознайомити з видами, формами та прийомами такої роботи. Пояснення викладача слід будувати таким чином, щоб орієнтувати студентів на чітке знання очікуваного результату під час вирішення кожного навчального завдання.

Навчання прийомів самостійної роботи іноземних студентів 1,5-річного терміну навчання слід проводити регулярно (особливо в III семестрі), на

кожному аудиторному занятті під постійним контролем викладача, а потім (у разі необхідності) ускладнювати завдання.

Роль викладача математики полягає в заохочуванні студентів до навчання й орієнтуванні їх на те, що кожен з них повинен мати міцний фундамент математичної підготовки. Тому з перших занять іноземні студенти мають чітко розуміти, які теми вони вивчатимуть, які домашні завдання необхідно виконувати в точно визначений термін.

Щоб студенти самостійно могли успішно опанувати та закріпити окремі теми навчального курсу з математики, викладач повинен виконати значну роботу (підготувати бланки завдань, навчально-методичні посібники, електронні підручники та ін.). Окрім того, виникає й інша проблема: невміння та небажання окремих іноземних студентів працювати самостійно, що зумовлені, по-перше, розбіжністю між системами навчання України та їхньої батьківщини, по-друге, низькою мотивацією студентів щодо здобуття якісної освіти. Такі студенти, зазвичай, мають певні життєві настанови і позиції. Навчання у вищих навчальних закладах для них — необхідність, визначена планами на майбутнє. Вони орієнтовані на раціональне використання часу, реально оцінюють свої можливості, зосереджені на усвідомленні користі від навчання.

Важливим аспектом під час вивчення математики є створення навчальних матеріалів, орієнтованих на самостійну роботу. Це можуть бути окремі розділи підручника, у яких під рубрикою «Домашня робота», «Самостійна робота» об'єднано вправи, що студенти виконуватимуть у позааудиторний час. Зокрема, нині фахівці кафедри природничих наук Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна працюють над створенням такого посібника.

Навчальні матеріали для самостійної роботи методично організовуються таким чином, щоб компенсувати відсутність викладача; стимулювати пошук самостійних рішень, спонукати студентів до активної цілеспрямованої діяльності. Необхідно чітко розмежовувати навчальні матеріали для самостійної роботи в аудиторний та позааудиторний час. Слід передбачити навчальні матеріали для різних форм самостійної роботи студентів-іноземців в аудиторії: роботи в парах чи в мікрогрупі, а також для індивідуальної роботи без безпосереднього контролю викладача чи під його наглядом, коли він (у разі необхідності) надає допомогу, пропонує нове завдання, здійснює контроль чи корегування тієї чи іншої дії.

Навчальні матеріали для аудиторної та позааудиторної роботи подаються як єдине ціле, щоб робота студентів в аудиторії була логічним продовженням їхньої самостійної роботи в позааудиторний час.

Для всіх матеріалів щодо самостійної роботи студентів на перший план висувається завдання — як за допомогою цих матеріалів залучити студентів до активної самостійної навчальної діяльності, як викликати в них бажання та прагнення творчо працювати, шукати й знаходити самостійні рішення, як розвинути готовність до подальшої самоосвіти. Успішне вирішення цих завдань визначається тими вправами та завданнями, що складають зміст матеріалів і є органічною частиною єдиної системи вправ та завдань навчального комплексу.

Особливу увагу також слід приділити контролю: без контролю будь-який процес виявиться некерованим. Саме контроль допомагає своєчасно виявити та виправити помилки. Результати контролю дозволяють створити необхідні передумови для стимулювання іноземних студентів до навчання.

Мета контролю — допомогти студентам правильно та з мінімальними затратами часу освоїти теоретичний матеріал, набути навичок вирішення окремих завдань.

До системи контролю належать поточний, тематичний і підсумковий контроль. На нашу думку, на початковому етапі вивчення математики найефективнішим є поточний контроль, а форми контролю обирає викладач (наприклад, тестові завдання, математичні диктанти, кросворди, вікторини, ігри тощо).

Досвід роботи з іноземними студентами також свідчить, що глосарій, який складається викладачем, полегшує засвоєння достатньо складних математичних термінів. Повторюючи математичні терміни російською та, наприклад, китайською, в'єтнамською, арабською чи іншою мовами, викладач має найближчий контакт зі студентами. Це допомагає краще засвоїти новий матеріал, а також швидше пояснити сутність вирішення завдання.

Таким чином, можна підсумувати, що методично грамотна організація самостійної роботи не лише допомагає іноземним студентам у засвоєнні математики, але й надає можливість для подальшого вдосконалення їхньої комунікативної компетенції в режимі самоосвіти. Удосконалення форм самостійної роботи сприяє якісній підготовці та підвищенню ефективності навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України. Окрім того, навички самостійної роботи, сформовані в процесі вивчення математики, допомагають іноземним студентам поповнювати свої знання і в інших сферах навчально-пізнавальної діяльності.

Зважаючи на дискусійність висвітленої проблеми, вважаємо її перспективною та такою, що потребує подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе: его закономерные основы и методы : учеб.-метод. пособие / С. И. Архангельский. — М. : Высш. шк., 2001. — 368 с.
2. Груденов Я. И. Совершенствование методики работы учителя математики : кн. для учителя / Я. И. Груденов. — М. : Просвещение, 1990. — 224 с.
3. Дармозрай В. М. Організація самостійної роботи першокурсників / В. М. Дармозрай // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запорізький обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. — К. ; Запоріжжя, 2003. — Вип. 27. — С. 134–138.
4. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. — М. : Учгедгиз, 1961. — 239 с.
5. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие / под ред. М. В. Булановой-Топорковой. — Ростов н/Д : Феникс, 2002. — 544 с.

Надійшла до редколегії 30.09.2009 р.